BMSM 1-sinf o‘quvchilarida fortepiano ijrochilik ko‘nikmalarini shakllantirishda o‘yinli ta’lim texnologiyalaridan foydalanish

Shohinur Shuhrat-qizi Toshpo‘latova
Buxoro Xalqaro universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar musiqa va san’at maktablari (BMSM) 1-sinf o‘quvchilarida fortepiano ijrochilik ko‘nikmalarini shakllantirishda o‘yinli ta’lim texnologiyalaridan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Olti-yetti yoshli bolalarning psixologik xususiyatlari, ularda o‘yin faoliyatining yetakchi o‘rni tahlil qilingan. Cholg‘u bilan ilk tanishuv, to‘g‘ri o‘tirish, qo‘l holati, tovush chiqarish, ritm va nota belgilarini o‘zlashtirishda didaktik o‘yinlar, obrazli mashqlar, musiqiy ertaklar hamda ansambl ijrochiligidan foydalanish usullari tavsiya etilgan. O‘yin elementlarini dars tuzilmasiga izchil kiritish o‘quvchilarning diqqatini jamlash, qiziqishini oshirish va charchoqning oldini olishga xizmat qilishi asoslab berilgan. Taklif etilgan metodik tavsiyalar boshlang‘ich bosqichda mustahkam ijrochilik poydevorini yaratish va musiqaga bo‘lgan muhabbatni tarbiyalashga samarali yordam beradi.

Kalit so‘zlar: o‘yinli ta’lim texnologiyalari, fortepiano, ijrochilik ko‘nikmalari, BMSM, boshlang‘ich ta’lim, didaktik o‘yin, musiqiy ertak, ritm, ansambl ijrochiligi, motivatsiya

Using game-based learning technologies in developing piano performance skills among 1st-grade students of children’s music and art schools

Shokhinur Shukhrat-kizi Toshpulatova
Bukhara International University

Abstract: This article covers the theoretical and practical aspects of using game-based learning technologies to develop piano performance skills in 1st-grade students of children's music and art schools. It analyzes the psychological characteristics of six- and seven-year-old children and the leading role that play has in their activities. The article recommends using didactic games, imagery-based exercises, musical fairy tales and ensemble playing when children first get to know the instrument and learn correct posture, hand position, sound production, rhythm and notation. It argues that

(cc) BY

consistently building game elements into the lesson structure helps students concentrate, increases their interest and prevents fatigue. The proposed methodological recommendations help build a solid performance foundation at the initial stage and nurture a love of music.

Keywords: game-based learning technologies, piano, performance skills, children's music and art school, primary education, didactic game, musical fairy tale, rhythm, ensemble playing, motivation

Olti-yetti yoshli bola birinchi marta fortepiano qarshisiga o‘tirganda uning ko‘zlarida qiziqish ham, hayajon ham, biroz qo‘rquv ham bo‘ladi. Oq va qora klavishlar qatori unga ham sehrli, ham sirli tuyuladi. Ana shu ilk daqiqalarda bolaning cholg‘uga bo‘lgan munosabati shakllana boshlaydi va bu munosabat ko‘p hollarda uning butun musiqiy taqdirini belgilab beradi. Agar birinchi darslar zerikarli qoidalar, cheksiz takrorlashlar va doimiy tanbehlar bilan o‘tsa, bola tez orada musiqadan sovib qoladi. Aksincha, agar u cholg‘u bilan tanishuvni qiziqarli sayohat, kashfiyot va quvonch sifatida qabul qilsa, musiqa uning hayotining ajralmas qismiga aylanadi. Shu bois bolalar musiqa va san’at maktablarining birinchi sinfida o‘qitish usullarini to‘g‘ri tanlash masalasi nihoyatda muhim. Bu masalaga javob izlar ekanmiz, biz o‘yinli ta’lim texnologiyalariga, ya’ni bolaning tabiatiga eng yaqin bo‘lgan faoliyat turiga murojaat qilishni lozim topdik.

O‘yin bola hayotida alohida o‘rin tutadi. Psixologlar maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalar uchun o‘yinni yetakchi faoliyat turi deb hisoblaydilar. Aynan o‘yin orqali bola atrof-olamni anglaydi, ijtimoiy rollarni o‘zlashtiradi, tafakkuri, xotirasi, diqqati va irodasi rivojlanadi. L.S.Vigotskiy o‘yinni bolaning “yaqin rivojlanish zonasi” bilan bog‘lab, o‘yin jarayonida bola go‘yo o‘z yoshidan bir bosh baland turishini ta’kidlagan. D.B.Elkonin esa o‘yinning psixologik mohiyatini chuqur tadqiq etib, uning bola shaxsini shakllantirishdagi o‘rnini ilmiy asoslab bergan. Bu fikrlar musiqa ta’limi uchun ham to‘liq taalluqli. Birinchi sinf o‘quvchisi uchun fortepiano darsi avvalo o‘yin bo‘lishi kerak, faqat bu o‘yin aniq maqsadga yo‘naltirilgan, puxta o‘ylangan va pedagogik jihatdan asoslangan bo‘lishi lozim.

So‘nggi yillarda mamlakatimizda madaniyat va san’at sohasiga, xususan, bolalarning musiqiy tarbiyasiga katta e’tibor qaratilmoqda. Bolalar musiqa va san’at maktablari yangi cholg‘ular bilan jihozlanmoqda, ularning soni va qamrovi kengaymoqda, o‘qituvchilar malakasini oshirishga alohida ahamiyat berilmoqda. Ta’lim tizimida esa zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, o‘quvchini ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish talabi tobora kuchayib bormoqda. Bunday sharoitda an’anaviy, asosan tushuntirish va namuna ko‘rsatishga tayangan o‘qitish usullari yetarli bo‘lmay qolmoqda. Bugungi bola boshqacha. U yorqin tasvirlar, tez almashinadigan voqealar, interaktiv o‘yinlar muhitida ulg‘aymoqda.

(cc) BY

Uning diqqatini uzoq vaqt bir joyda ushlab turish qiyinlashgan. Shu sababli fortepiano o‘qituvchisi ham zamon bilan hamnafas bo‘lib, dars jarayonini bolaning qiziqishlariga mos holda qayta qurishga majbur.

Fortepiano ijrochilik ko‘nikmalari deganda biz bir qator o‘zaro bog‘liq malakalarni tushunamiz. Bular to‘g‘ri o‘tirish va gavda holati, qo‘l, bilak va barmoqlarning erkin va tabiiy holati, klavishga tovush chiqarish uchun to‘g‘ri ta’sir ko‘rsatish, barmoqlarning mustaqilligi va muvofiqligi, ritmik barqarorlik, eng oddiy nota belgilarini idrok etish, eshitish nazorati, ya’ni o‘z ijrosini tinglay olish, va nihoyat, kichik bir asarni boshidan oxirigacha to‘xtamasdan, ifodali ijro eta olishdir. Birinchi sinfda bu ko‘nikmalarning hammasi endigina shakllana boshlaydi. Ularning poydevori aynan shu davrda qo‘yiladi va bu poydevor qanchalik mustahkam bo‘lsa, keyingi rivojlanish shunchalik muvaffaqiyatli kechadi. Noto‘g‘ri qo‘yilgan qo‘l, siqilgan bilak yoki befarq tovush keyinchalik tuzatish juda qiyin bo‘lgan odatga aylanib qolishi mumkin.

Birinchi sinf o‘quvchisining yosh xususiyatlari metodikani tanlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Olti-yetti yoshli bolaning diqqati beqaror, u bir xil faoliyat bilan besh-yetti daqiqadan ortiq shug‘ullanganda charchay boshlaydi. Uning tafakkuri ko‘rgazmali-obrazli, ya’ni u mavhum tushunchalardan ko‘ra aniq tasvirlar va o‘xshatishlar orqali yaxshiroq anglaydi. “Bilakni erkin tut” degan ko‘rsatma unga deyarli hech narsa anglatmaydi, ammo “qo‘ling suvda suzayotgan baliqdek yumshoq bo‘lsin” degan obraz darhol tushunarli bo‘ladi. Bu yoshdagi bolalarning mayda motorikasi hali to‘liq rivojlanmagan, barmoqlari zaif, ularni boshqarish qiyin. Shu bilan birga, ular juda qiziquvchan, taqlidga moyil, hissiy jihatdan ochiq va maqtovga tashna bo‘ladi. Ana shu xususiyatlarni hisobga olgan holda tuzilgan o‘yinli mashqlar bolaning tabiiy imkoniyatlarini to‘liq ishga solishga yordam beradi.

Pedagogik amaliyot davomida olib borgan kuzatishlarimiz shuni ko‘rsatdiki, birinchi sinfda o‘qituvchilar ko‘pincha ikki xil xatoga yo‘l qo‘yishadi. Ba’zilari darsni qat’iy, akademik tarzda tashkil etib, bolaning yoshini e’tiborga olishmaydi. Ular katta yoshdagi o‘quvchilarga mos usullarni kichkintoyga qo‘llashadi va natijada bola tez charchaydi, darsdan zerikadi. Boshqalari esa aksincha, darsni faqat ko‘ngilochar o‘yinlarga aylantirib, uning ta’limiy maqsadini unutib qo‘yishadi. Bola darsdan xursand chiqadi, lekin hech narsa o‘rganmaydi. Har ikki holat ham pedagogik jihatdan noto‘g‘ri. O‘yinli ta’lim texnologiyasining mohiyati shundaki, unda o‘yin maqsad emas, balki vosita hisoblanadi. O‘yin bolaning qiziqishini uyg‘otadi, diqqatini jamlaydi, mashg‘ulotni yengillashtiradi, ammo uning ortida doimo aniq ta’limiy vazifa turishi kerak.

O‘yinli ta’lim texnologiyalari tushunchasi pedagogika fanida keng qo‘llaniladi. Uning mazmuni o‘quv jarayonini o‘yin shaklida, o‘yin qoidalari va vaziyatlari asosida tashkil etishdan iborat. Bunda o‘quvchi bilimni tayyor holda olmaydi, balki uni o‘yin

(cc) BY

davomida o‘zi “kashf etadi”, muammoni hal qiladi, g‘alabaga erishadi. Musiqa ta’limida bu texnologiyalar o‘ziga xos shakllarga ega. Ular orasida didaktik musiqiy o‘yinlar, rolli o‘yinlar, musiqiy ertaklar va hikoyalar, harakatli ritmik o‘yinlar, ovoz va tasavvurga oid o‘yinlar, ansambl o‘yinlari, raqamli interaktiv o‘yinlarni ajratib ko‘rsatish mumkin. Har bir shaklning o‘z vazifasi va imkoniyati bor. Ularni to‘g‘ri tanlash va dars tuzilmasiga uyg‘un kiritish o‘qituvchining mahoratiga bog‘liq.

Musiqa pedagogikasi tarixida o‘yinli yondashuvning boy an’analari mavjud. Nemis kompozitori va pedagogi Karl Orf yaratgan tizimda bolaning musiqiy rivojlanishi nutq, harakat va oddiy cholg‘ularda ijro etish birligi asosida, ko‘p hollarda o‘yin va improvizatsiya orqali amalga oshiriladi. Venger pedagogi Zoltan Kodai esa xalq qo‘shiqlari va o‘yinlarini musiqiy savodxonlik asosiga qo‘ygan. Yapon pedagogi Shinichi Suzuki bolani musiqaga xuddi ona tilini o‘rgatgandek, tabiiy muhitda, eshitish va taqlid orqali o‘rgatish g‘oyasini ilgari surgan. Fortepiano pedagogikasida A.D.Artobolevskaya boshlang‘ich ta’limga bag‘ishlangan ishlarida bolaning musiqa bilan ilk uchrashuvi obrazli, qiziqarli va quvonchli bo‘lishi kerakligini alohida ta’kidlagan. Uning qo‘llanmalaridagi ko‘plab pyesalar va mashqlar aynan bolaning tasavvuri va o‘yin tabiatiga tayanadi.

O‘zbek musiqa pedagogikasida ham bu yo‘nalishda qimmatli tajriba to‘plangan. Xalqimizning boy og‘zaki ijodi, bolalar o‘yin qo‘shiqlari, laparlar, alla va ertaklar musiqiy o‘yinlar uchun bitmas-tuganmas manba hisoblanadi. “Oq terakmi, ko‘k terak”, “Chittigul” kabi xalq o‘yinlari va qo‘shiqlari bolalarga yoshlikdan tanish. Ularni fortepiano darsiga olib kirish, oddiy kuylarni klaviaturada topish, ularning ritmini qarsak va harakat bilan ifodalash bolaning darsga bo‘lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. O‘zbek kompozitorlarining bolalar uchun yaratgan fortepiano asarlari ham milliy ohanglar bilan tanishtirish va ijrochilik ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi. Shunga qaramay, birinchi sinf fortepiano ta’limida o‘yinli texnologiyalarni tizimli qo‘llashga bag‘ishlangan maxsus metodik ishlar hali ham kam, mavjudlari esa ko‘pincha alohida o‘yinlar tavsifi bilan cheklanib qoladi.

Masalaning dolzarbligini belgilovchi yana bir omil bor. Birinchi sinfga keladigan bolalarning tayyorgarlik darajasi turlicha bo‘ladi. Kimdir bog‘chada musiqa mashg‘ulotlarida faol qatnashgan, qo‘shiq aytishni, ritmik harakatlarni yaxshi biladi. Kimdir esa musiqa bilan deyarli tanish emas. Ba’zi bolalar uyatchan, yangi muhitga qiyin moslashadi, boshqalari esa juda faol, bir joyda o‘tira olmaydi. Fortepiano darsi yakka tartibda o‘tishi bu jihatdan katta afzallik beradi, chunki o‘qituvchi har bir bolaga alohida yondashishi mumkin. O‘yinli texnologiyalar bu yerda ham yordamga keladi. Uyatchan bolani o‘yin orqali ochish, uning o‘ziga ishonchini oshirish, haddan tashqari faol bolaning esa energiyasini to‘g‘ri yo‘nalishga burish mumkin. O‘yin bola bilan o‘qituvchi o‘rtasida ishonchli munosabat o‘rnatishning eng tabiiy yo‘li hisoblanadi.

(cc) BY

Birinchi darslarda eng muhim vazifalardan biri to‘g‘ri o‘tirish va qo‘l holatini shakllantirishdir. Bu ko‘pincha zerikarli, quruq tushuntirishlar bilan amalga oshiriladi. Ammo o‘yin orqali bu jarayonni ancha qiziqarli qilish mumkin. Masalan, bola o‘zini “otda o‘tirgan chavandoz” sifatida tasavvur qilsa, gavdasini tik, ammo erkin tutishni tezroq o‘zlashtiradi. Qo‘l holatini shakllantirishda “qo‘lda olma ushlash”, “kaftda kichkina uycha qurish”, “barmoqlar oyoqchalar kabi yuradi” kabi obrazlar yaxshi natija beradi. Bilak erkinligini his qilish uchun “qanot qoqayotgan qush”, “suvda suzayotgan baliq” kabi mashqlar qo‘llaniladi. Bu obrazlar bola uchun nafaqat tushunarli, balki yoqimli hamdir. U ularni uyda ham takrorlaydi, ota-onasiga ko‘rsatadi va shu tariqa kerakli harakat beixtiyor mustahkamlanib boradi.

Tovush chiqarish fortepiano ijrochiligining asosi hisoblanadi. Birinchi sinf o‘quvchisi klavishni shunchaki bosishni emas, balki undan chiroyli, to‘liq, qo‘shiqdek tovush chiqarishni o‘rganishi kerak. Bu juda nozik va murakkab vazifa. O‘yinli yondashuvda tovushlarni turli obrazlar bilan bog‘lash usuli keng qo‘llaniladi. Past registrdagi tovushlar “ayiq” yoki “fil”, yuqori registrdagilar “qushcha” yoki “sichqoncha”, o‘rta registr esa “bola” ovozi sifatida tasvirlanadi. Bola bu “qahramonlar”ni klaviaturada topadi, ularning ovozini turlicha, ba’zan baland, ba’zan past chiqarishga harakat qiladi. Shu tariqa u registr, dinamika va tovush rangi haqida dastlabki tasavvurga ega bo‘ladi. Eng muhimi, bola tovushni eshitishga, uni tinglashga o‘rganadi. Eshitish nazorati esa barcha ijrochilik ko‘nikmalarining asosiy shartidir.

Non legato, ya’ni har bir tovushni alohida, qo‘lni ko‘tarib chiqarish usuli birinchi sinfda o‘rganiladigan dastlabki ijro usullaridan biri. Bu usulni o‘rgatishda ham o‘yin yaxshi yordam beradi. Bola qo‘lini “parashyutchi” kabi yuqoridan erkin tushiradi, “qushcha don cho‘qiydi” kabi klavishga yengil tegadi, “koptokcha sakraydi” kabi qo‘lini qaytaradi. Keyinchalik legato, ya’ni tovushlarni bir-biriga bog‘lab ijro etish usuli o‘rganilganda “barmoqlar qadam tashlaydi”, “bir oyoqdan ikkinchisiga og‘irlikni o‘tkazish” kabi obrazlar qo‘llaniladi. Bunday obrazlar bolaga harakatning mohiyatini his qilishga, uni tanasi bilan anglashga imkon beradi. Quruq tushuntirish esa bu yoshda deyarli natija bermaydi, chunki bola so‘zlarni eshitadi, lekin ularni harakatga aylantira olmaydi.

Ritm hissini rivojlantirish ham birinchi sinfning asosiy vazifalaridan biridir. Ritm musiqaning yuragi, u bo‘lmasa musiqa tartibsiz tovushlar yig‘indisiga aylanadi. Bolalar ritmni avvalo tana orqali his qiladi. Shuning uchun ritmik o‘yinlarni harakat bilan boshlash maqsadga muvofiq. Yurish va yugurish orqali to‘rtlik va sakkizlik cho‘zimlarni farqlash, qarsak, oyoq bilan urish, tizzaga shapatilash orqali ritmik naqshlarni takrorlash, so‘zlar va ismlarning bo‘g‘inlarini ritmga aylantirish kabi o‘yinlar bolalarga juda yoqadi. “Aks-sado” o‘yinida o‘qituvchi qisqa ritmni qarsak bilan chaladi, bola esa uni takrorlaydi. Asta-sekin bu ritmlar klaviaturaga ko‘chiriladi.

(cc) BY

Bunday bosqichma-bosqich yondashuv ritmni bolaning ichki his-tuyg‘usiga aylantiradi.

Nota savodini o‘rgatish birinchi sinfda alohida e’tibor talab qiladi. Bola uchun nota yo‘li, kalitlar, notalar va cho‘zimlar mavhum belgilar to‘plamidir. Ularni o‘yin orqali jonlantirish o‘zlashtirishni ancha osonlashtiradi. Nota yo‘lini “besh qavatli uy”, notalarni esa shu uyda yashovchi “qo‘shnilar” sifatida tasvirlash, har bir notaga o‘z “xarakteri”ni berish, notalar haqida kichik ertaklar to‘qish bolalarga juda yoqadi. Kartochkalar bilan “Juftini top”, “Notani tut”, “Nota lotosi” kabi o‘yinlar notalarni tez tanishga yordam beradi. Muhimi shundaki, har bir nota faqat nom va belgi sifatida emas, balki klaviaturadagi o‘rni va tovushi bilan birgalikda o‘rganilishi kerak. Shundagina nota savodi ijrochilik ko‘nikmalari bilan uzviy bog‘lanadi.

Musiqiy ertaklar birinchi sinf darslarida o‘ziga xos o‘rin egallaydi. Ertak bola uchun eng tushunarli va sevimli janr. Agar o‘qituvchi darsni kichik bir ertak asosida qursa, bola butun dars davomida qiziqish bilan ishtirok etadi. Masalan, “Kichkina ayiqchaning sayohati” ertagida ayiqcha past registrdan yuqoriga qarab yo‘lga chiqadi, yo‘lda turli hayvonlarni uchratadi, har biri bilan o‘z ovozida “gaplashadi”. Bola bu sayohatni klaviaturada ijro etadi, turli registrlar, dinamika va tovush ranglarini o‘zlashtiradi. Ertak oxirida esa o‘rganilayotgan pyesa ayiqchaning “qo‘shig‘i” sifatida ijro etiladi. Bunday yondashuvda pyesa bola uchun shunchaki topshiriq emas, balki ertakning jonli davomiga aylanadi va u uni katta ishtiyoq bilan o‘rganadi.

Ansambl ijrochiligi, ya’ni o‘qituvchi bilan birgalikda to‘rt qo‘lda chalish birinchi sinf o‘quvchisi uchun nihoyatda foydali. Bola bir yoki ikki tovushdan iborat oddiy partiyani ijro etadi, o‘qituvchi esa uni boy garmoniya va jarangdor fakturali akkompanement bilan to‘ldiradi. Natijada bola o‘zini haqiqiy musiqa yaratuvchisi sifatida his qiladi. Uning sodda ijrosi “haqiqiy” musiqaga aylanadi va bu unga katta quvonch bag‘ishlaydi. Ansambl, shuningdek, ritmik barqarorlikni, sherikni tinglashni, umumiy tempni saqlashni o‘rgatadi. Bola o‘qituvchining ijrosini tinglab, o‘z partiyasini unga moslashtiradi, shu tariqa eshitish nazorati va musiqiy mas’uliyat rivojlanadi. Ansamblni o‘yin sifatida, masalan “biz kichik orkestrmiz” yoki “ikki do‘st qo‘shiq aytmoqda” tarzida tashkil etish uning ta’sirini yanada oshiradi.

Zamonaviy raqamli texnologiyalar ham o‘yinli ta’limning muhim vositasiga aylanib bormoqda. Bugungi kunda bolalarga nota, ritm va klaviaturani o‘rgatishga mo‘ljallangan ko‘plab interaktiv ilovalar mavjud. Ular yorqin grafika, qiziqarli qahramonlar va darhol javob berish tizimi orqali bolaning diqqatini tortadi, uyda ham mustaqil mashq qilish imkonini beradi. Biroq bu vositalardan foydalanishda me’yorni saqlash zarur. Olti-yetti yoshli bola uchun ekran oldida o‘tkaziladigan vaqt cheklangan bo‘lishi kerak, raqamli o‘yinlar esa jonli cholg‘u bilan muloqotni almashtirmasligi lozim. Bizning fikrimizcha, ulardan uy vazifasini qiziqarli qilish, notalarni tanishni

(cc) BY

mustahkamlash uchun qisqa muddatli yordamchi vosita sifatida foydalanish eng to‘g‘ri yo‘l hisoblanadi.

O‘yinli texnologiyalarni qo‘llashda dars tuzilmasini to‘g‘ri rejalashtirish muhim ahamiyatga ega. Qirq daqiqalik dars birinchi sinf o‘quvchisi uchun ancha uzoq vaqt. Agar butun dars bir xil faoliyat bilan o‘tsa, bola o‘n-o‘n besh daqiqadan so‘ng charchaydi va diqqati tarqaladi. Shuning uchun darsni bir necha qisqa bo‘laklarga ajratib, faoliyat turlarini almashtirib turish lozim. Masalan, dars harakatli ritmik o‘yin bilan boshlanadi, so‘ng qo‘l holati ustida obrazli mashqlar bajariladi, keyin nota o‘yini o‘tkaziladi, undan so‘ng pyesa ustida ishlanadi va dars ansamblda chalish yoki kichik “konsert” bilan yakunlanadi. Bunday tuzilma bolaning diqqatini saqlab, charchoqning oldini oladi, shu bilan birga darsning ta’limiy maqsadlariga to‘liq erishish imkonini beradi.

Ota-onalarning ishtiroki ham bu jarayonda katta ahamiyatga ega. Birinchi sinf o‘quvchisi hali mustaqil mashq qila olmaydi, uning uydagi mashg‘ulotlari ko‘p jihatdan ota-onaga bog‘liq. Agar ota-ona darsda qo‘llanilgan o‘yinlar bilan tanish bo‘lsa, ularni uyda ham davom ettirishi mumkin. Masalan, nota kartochkalari bilan o‘ynash, ritmik o‘yinlarni takrorlash, bolaning kichik “uy konsertini” tinglash uning motivatsiyasini sezilarli oshiradi. Shu maqsadda ota-onalar bilan muntazam suhbatlar o‘tkazish, ularni ochiq darslarga taklif qilish, o‘quvchi kundaligiga sodda va tushunarli ko‘rsatmalar yozib berish foydali. Ota-ona va o‘qituvchining hamkorligi bolaning musiqiy rivojlanishida mustahkam tayanch bo‘lib xizmat qiladi.

Yuqoridagi fikrlar ushbu tadqiqotning maqsad va vazifalarini belgilab beradi. Maqolaning maqsadi bolalar musiqa va san’at maktablarining birinchi sinf o‘quvchilarida fortepiano ijrochilik ko‘nikmalarini shakllantirishda o‘yinli ta’lim texnologiyalaridan foydalanishning samarali yo‘llarini nazariy jihatdan asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun mavzuga oid psixologik-pedagogik va metodik adabiyotlarni tahlil qilish, olti-yetti yoshli bolalarning yosh xususiyatlarini o‘rganish, ijrochilik ko‘nikmalarining har bir tarkibiy qismi uchun mos o‘yinlar tizimini tuzish, ularni dars tuzilmasiga kiritish yo‘llarini ko‘rsatish hamda samaradorligini amaliy kuzatishlar asosida baholash vazifalari belgilandi. Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatuv, suhbat, tahlil, qiyoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot obyekti bolalar musiqa va san’at maktablarida fortepiano bo‘yicha boshlang‘ich ta’lim jarayoni, predmeti esa birinchi sinf o‘quvchilarida ijrochilik ko‘nikmalarini o‘yinli ta’lim texnologiyalari vositasida shakllantirish metodikasidir. Ishning yangiligi shundaki, unda o‘yin alohida dam olish lahzasi sifatida emas, balki ijrochilik ko‘nikmalarining har bir tarkibiy qismini shakllantirishga xizmat qiluvchi izchil tizim sifatida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, milliy xalq o‘yinlari va qo‘shiqlari, musiqiy ertaklar, ansambl ijrochiligi va raqamli vositalarni uyg‘unlashtirgan

(cc) BY

yondashuv taklif etiladi. Tadqiqot natijalaridan bolalar musiqa va san'at maktablari fortepiano o'qituvchilari, musiqa ta'limi yo'nalishidagi talabalar va yosh pedagoglar o'z amaliy faoliyatida foydalanishlari mumkin.

Shunday qilib, birinchi sinf fortepiano ta'limida o'yinli texnologiyalardan foydalanish masalasi bugungi kunda nihoyatda dolzarb. Bola tabiatiga mos, uning qiziqishlarini hisobga olgan, quvonch va kashfiyotga to'la darslar uni musiqaga bog'laydi, ijrochilik ko'nikmalarini esa tabiiy va mustahkam shakllantiradi. Quyida biz pedagogik amaliyotimiz va kuzatishlarimizga tayangan holda o'yinli texnologiyalarni qo'llashning amaliy tajribasini, uning bosqichlarini va erishilgan natijalarni bayon etamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Комил Буронович Холиков (2026). Схема интегрирования теории и гармонии по сфере изучения нового материала по фортепиано. Science and Education, 7 (3), 262-267.

2. Комил Буронович Холиков (2026). Основные дидактические задачи к укреплению основной темы изучения нового материала по фортепиано. Science and Education, 7 (3), 245-249.

3. Комил Буронович Холиков (2026). Об одной новой задаче тоники для создания модуляции или отклонения. Science and Education, 7 (3), 256-261.

4. Комил Буронович Холиков (2026). Определения тональности через функцию ткани гармонии. Science and Education, 7 (3), 250-255.

5. Komil Buronovich Xolikov (2025). Doira ta'limida davlat ta'lim standartlarini takomillashtirish yo'nalishlari. Science and Education, 6 (12), 357-361.

6. Komil Buronovich Xolikov (2025). Puflama cholg'ularni o'qitishda nazariy tayyorgarlikni shakllantirishning ilmiy-pedagogik asoslari. Science and Education, 6 (12), 339-345.

7. Komil Buronovich Xolikov (2025). BMSMda puflama cholg'ularni o'qitishning ilmiy-nazariy konsepsiyasini ishlab chiqish. Science and Education, 6 (12), 385-390.

8. Komil Buronovich Xolikov (2025). Puflama cholg'ularni o'rgatishda nazariy tayyorgarlikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari. Science and Education, 6 (12), 373-378.

9. Komil Buronovich Xolikov (2025). BMSM sharoitida puflama cholg'ularni o'qitish jarayonining nazariy modeli. Science and Education, 6 (12), 379-384.

10. Komil Buronovich Xolikov (2025). Doira o'qituvchilarini malaka oshirish tizimining ilmiy-amaliy asoslari. Science and Education, 6 (12), 367-372.

11. Komil Buronovich Xolikov (2025). Uzluksiz ta'lim tizimida milliy zarbli cholg'ular o'qitish metodologiyasi. Science and Education, 6 (12), 351-356.

12. Komil Buronovich Xolikov (2025). BMSM o‘quvchilarida puflama cholg‘ularni o‘rgatishning nazariy-pedagogik asoslarini takomillashtirish. Science and Education, 6 (12), 391-396.

13. Komil Buronovich Xolikov (2025). Musiqa kollejlarida zarbli cholg‘ular kafedralarining faoliyatini optimallashtirish. Science and Education, 6 (12), 362-366.

14. Komil Buronovich Xolikov (2025). BMSM muassasalarida doira pedagogikasi mutaxassislarini tayyorlash tizimi. Science and Education, 6 (12), 346-350.

15. Комил Буронович Холиков (2025). Сознательное восприятие музыки через позитронноэмиссионная томография мозга и сеть внимания к обучению произведения. Science and Education, 6 (1), 142-147.

16. Комил Буронович Холиков (2024). Распределитель стимулятора рефлекторной дуги ответ на информации полученного от источника аксонов и дендритов. Science and Education, 5 (12), 113-119.

17. Комил Буронович Холиков (2024). Психофизиологияда калий ва натрий ионларининг “бирлик” ҳамда “қарама қарши кураш” қонуни. Science and Education, 5 (12), 81-88.

18. Комил Буронович Холиков (2024). Ионларнинг миқдорий ўзгаришининг сифат ўзгариши реакциясидаги психофизиологик қонуниятлар теоремаси. Science and Education, 5 (12), 89-98.

19. Komil Buronovich Xolikov (2024). Miyelin tizimidagi virus himoyachilari haqida. Science and Education, 5 (12), 17-23.

20. Комил Буронович Холиков (2024). Переживание генератора мозга, вырабатывающий негармонические электрические колебания (импульсы) энергии нейронов. Science and Education, 5 (12), 105-112.

21. Комил Буронович Холиков (2024). Расчет психофизиологии по теории методом фильтрации внимания. Science and Education, 5 (12), 55-61.

22. Комил Буронович Холиков (2024). Интеграция поликомилойидов в области психофизиологии процесс объединения частей в целое. Science and Education, 5 (12), 75-80.

23. Комил Буронович Холиков (2024). Вспомогательные клетки нервной ткани и действия периферических нервов в Шванновском клетке. Science and Education, 5 (12), 99-104.

24. Комил Буронович Холиков (2024). Специальные приёмы обучение изучения обмена калия и натрия в пороге мембраны Шванье. Science and Education, 5 (12), 69-74.

25. Комил Буронович Холиков (2025). Поликомилойиды генератор музыкального воспроизводимости пианиста в психофизиологии. Science and Education, 6 (1), 134-141.

26. Комил Буронович Холиков (2025). Сложная многоголосная музыка и пластичность мозга в смещенном одних структур мозга относительно других. Science and Education, 6 (1), 148-153.

27. Комил Буронович Холиков (2024). Процесс исследования разными методами высшей нервной деятельности. Science and Education, 5 (11), 113-118.

28. Комил Буронович Холиков (2024). Механизмы взаимодействия между психическими и нейронными состояниями. Science and Education, 5 (6), 178-184.

29. Комил Буронович Холиков (2024). Психофизиологическая перестройка нейрона во время изучения музыкального произведения. Science and Education, 5 (6), 123-128.

30. Комил Буронович Холиков (2023). Метод динамических адаптации студентов музыкантов к учебному плану в общеобразовательной школе. Science and Education, 4 (7), 390-395.